

Alvesta kommun
342 80 Alvesta

Genomförd kvalitetsgranskning av gymnasieskolors förmåga att få alla elever att fullfölja sin utbildning

Skolhuvudman: Alvesta kommun
Skola: Alvesta gymnasium

Skolinspektionen har genomfört en kvalitetsgranskning av gymnasieskolors förmåga att få alla elever att fullfölja sin utbildning. Granskningen har riktats mot en gymnasieskola hos var och en av 27 huvudmän över hela landet (7 fristående och 20 kommunala), däribland ovanstående.

Granskningen har inriktats på hur skolan och skolhuvudmannen har tagit sitt ansvar och lyckats med sitt nationella uppdrag. Syftet med kvalitetsgranskningen är att den ska leda till förbättringar i verksamheterna så att andelen elever som fullföljer sin utbildning med slutbetyg och grundläggande behörighet till vidare studier ökar.

Granskningen utgår från de mål och krav som riksdagen och regeringen beslutat om och som skolan är skyldig att leva upp till, bland annat i skollagen (SL), läroplanen (Lpf) och gymnasieförordningen (GyF).

Varje skola har granskats av två inspektörer, som besökt skolan under två dagar. De har intervjuat elever, föräldrar, lärare, annan personal, rektor och företrädare för huvudmannen. Granskningen har även innefattat vissa lektionsbesök. Andra typer av underlag för Skolinspektionens bedömningar har varit statistik över elevernas kunskapsresultat och studieavbrott samt olika dokument som skolan har upprättat och telefonintervjuer med elever som avbrutit studierna. Till detta kommer en självvärdering, som rektor ombetts att genomföra tillsammans med företrädare för skolans elever och lärare samt annan personal som är berörd av granskningsområdet, exempelvis studie- och yrkesvägledare och företrädare för elevhälsan.

Kvalitetsgranskningen har inriktats mot ett urval av aspekter på det granskade området. Dessa är härledda ur vad som är centralt i det nationella uppdraget och vad som genom kunskapsbildningen på området (forskning, utvärdering, hittillsvarande inspektionsresultat) framstår som betydelsefulla faktorer eller frekventa svagheter. För varje aspekt tecknas bilden av ett förväntat tillstånd, som utgör kvalitetsgranskningens bedömningsnorm och förändringsmål. Det är format av det nationella utbildningsuppdragets mål och krav samt kunskapsbildningens rön om samband som påvisar funktionsduglighet eller brist på sådan.

Det förväntade tillståndet för varje granskningsaspekt ska ses som ett uttryck för huvudmannens och skolans skyldigheter gentemot eleverna och samhället. Därmed står elevens rättigheter i centrum för kvalitetsgranskningen. Övergripande är elevens rätt till en likvärdig utbildning.

Beslut

2009-06-16
Dnr 2008:350
2 (14)

Statistik

Den granskade skolhuvudmannens förmåga att få alla elever att fullfölja sin gymnasieutbildning illustreras med följande statistik, hämtad från Skolverkets databaser.

Tabell 1. Antalet nybörjare på skolan

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Skolan totalt	139	134	133	141	140	167	140	105
<i>därav</i>								
Nationellt program	116	102	100	118	95	136	88	60
Barn- och fritid (BF)	7	6	8	11	9	15	2	12
Fordon (FP)	30	35	43	46	42	48	43	40
Handels- och adm. (HP)	22	20	12	17	6	13	3	8
Industri (IP)	3	0	0	0	0	0	0	0
Naturvetenskap (NV)	22	16	15	13	14	20	14	0
Omvårdnad (OP)	11	0	0	0	0	0	0	0
Samhällsvetenskap (SP)	21	25	22	25	15	23	19	0
Teknikprogrammet (TE)	0	0	0	6	9	17	7	0
Individuellt program (IV)	23	32	33	23	45	31	52	45
- PRIV	5	8	7	23	5	31	14	9
- IV	18	24	26	0	40	0	38	27
- IVIK								9

Källa: Skolverkets statistik (uppgifterna gäller per den 15 oktober respektive år)

Tabell 2. Resultatmätt för elever som startat sin gymnasieutbildning på skolan

	Nybörjare 2001		Nybörjare 2002		Nybörjare 2003		Nybörjare 2004	
	Skolan	Riket	Skolan	Riket	Skolan	Riket	Skolan	Riket
Antal nybörjare	139	106 252	134	109 826	133	112 593	141	118 668
Nybörjarnas genomsnittliga meritvärde från årskurs 9								
Totalt	184	201	175	202	172	203	182	204
Exkl. elever med IV som startprogram	199	213	201	214	198	215	195	217
Andel (%) av nybörjarna som erhållit slutbetyg inom 4 år								
Totalt	75	75	74	75	70	75	67	75
Exkl. elever med IV som startprogram	81	82	84	82	82	82	77	82
Andel (%) av nybörjarna som erhållit slutbetyg från startskolan inom 4 år								
Totalt	69	67	69	68	65	68	65	68
Exkl. elever med IV som startprogram	78	75	81	75	80	75	75	75
Andel (%) av nybörjarna med grundläggande behörighet till universitet och högskola inom 4 år								
Totalt	68	67	65	67	65	67	60	67
Exkl. elever med IV som startprogram	75	74	77	74	78	74	69	74
Andel (%) av nybörjarna med lägst betyget Godkänt i alla kurser i slutbetyget inom 4 år								
Totalt	46	48	42	48	35	48	42	48
Exkl. elever med IV som startprogram	53	53	54	53	46	53	49	53
Genomsnittlig betygspoäng för nybörjarna som erhållit slutbetyg inom 4 år								
Totalt	13,9	14,1	13,3	14,1	13,4	14,1	13,7	14,1
Exkl. elever med IV som startprogram	14,1	14,2	13,9	14,2	13,8	14,2	13,8	14,2

Källa: Skolverkets statistik (uppgifterna gäller per den 15 oktober respektive år)

1. Strategi för att alla elever ska fullfölja utbildningen

Gymnasieskolan syftar till att ungdomar skall genomgå en fullständig gymnasieutbildning (Lpf 1.3). Det krävs att skolhuvudmannen och skolan har en strategi för att utforma utbildningen så att detta blir möjligt för alla elever. Målet är att varje elev fullföljer utbildningen på ett nationellt eller specialutformat program (eller på en motsvarande utbildning i en fristående skola) fram till ett slutbetyg. Dessutom eftersträvas att eleven når kunskapsmålen – dvs får lägst betyget Godkänt – i alla ingående kurser eller åtminstone i de 90 procent av kurspoängen som ger grundläggande behörighet till högskolestudier. Utbildning är en komplex verksamhet och en sådan strategi måste avse helheten av skolans insatser. Strategin måste också först och främst vara proaktiv, dvs redan från början utformad så att varje elev kan lyckas med utbildningen (i motsats till reaktiv, som innebär att rätta till i efterhand när problem redan har uppstått).

Hur man avser att nå de nationella målen för utbildningen, som är fastställda av riksdag och regering, ska – för kommunal verksamhet – redovisas i skolans *arbetsplan*, som beslutas av rektor, och i kommunens *skolplan*, som antas av kommunfullmäktige (2 kap 8 § SL, 1 kap 13 § GyF, Lpf 2.6). Arbetsplanen ska utarbetas under medverkan av lärare, övrig berörd personal och representanter för eleverna. Dessa grundläggande dokument bör innehålla information om hur skolan arbetar för att alla elever ska kunna klara av en fullständig utbildning. Vad skolplanen och arbetsplanen säger måste också vara känt av dem som är berörda: rektor, lärare, annan personal, elever och föräldrar. För att vara meningsfull måste strategin också tillämpas i praktiken och vara effektiv för sitt syfte.

Skolans rektor är chef för lärarna och övrig personal och har ansvar för att verksamheten som helhet inriktas på att nå de nationella målen, och rektor har ansvar för skolans resultat (Lpf 2.6). Rektor ska verka som pedagogisk ledare för skolan och särskilt arbeta för att utbildningen utvecklas, i syfte att eleverna ska nå målen för utbildningen (Lpf 2.6, 2 kap 2 § SL).

Forskning visar att särskilda insatser behövs för att förebygga studieavbrott hos elever som enligt erfarenhet löper större risk att inte lyckas med sin utbildning. Detta gäller t ex elever med utländsk bakgrund, elever vars föräldrar har kortare utbildning, elever på yrkesförberedande och individuella program samt elever på utbildningar där de tillhör det underrepresenterade könet.

Skolinspektionens bedömning

Alvesta gymnasium har inte någon uttalad strategi för att alla elever ska fullfölja sin utbildning. Den nuvarande organisationen för gymnasieskolan i Alvesta kommun startade läsåret 2008/2009 och huvudmannen har ännu inte formulerat någon skolplan för verksamheten, där en sådan strategi skulle kunna framgå. Intervjuade representanter för huvudmannen avser att ange kommunens strategi för att öka andelen elever som klarar utbildningen på fyra år i den kommande skolplanen. Detta bör enligt rektorn avspeglas i gymnasieskolans arbetsplan, så att det blir tydligt för personalen och eleverna hur detta uppdrag ska förverkligas. Någon aktuell arbetsplan finns för närvarande inte i Alvesta gymnasium.

Ledningsorganisationen är för tillfället inte helt bemannad och den nuvarande rektorn är tillförordnad. Enligt rektorn går arbetet framför allt åt till att hålla verksamheten igång, medan utvecklingsfrågor och pedagogiskt ledarskap, till exempel för att utforma en övergripande strategi för att få alla elever att fullfölja sin utbildning, inte ryms inom nuvarande förutsättningar. Skolinspektionen bedömer att kommunen måste tillse att rektorsuppdraget i verksamheten i Alvesta gymnasium fullgörs i enlighet med författningarna samt snarast formulera en skolplan.

Skolan gör en rad insatser för att få alla elever att fullfölja sin utbildning, till exempel genom särskilt stöd, mentorssystem, resursförstärkning av studie- och yrkesvägledning, förlängd studietid och mindre undervisningsgrupper. Insatser för elever som befinner sig i riskgrupper för avhopp sker i viss mån. Merparten av insatserna är inte främst av förebyggande karaktär utan mestadels reaktiva och sätts in när det upptäcks att elever har problem med att uppnå godkänt betyg.

2. Kontroll över vilka resultat som nås och deras orsaker

Skolhuvudmannen, rektor och lärarna har – på var sin nivå – ansvar för att de nationella målen uppfylls och bestämmelserna följs (1 kap 12 § SL). För detta måste de kontinuerligt och systematiskt skaffa sig en bild av vilka resultat eleverna når och hur framgångsrika skolans insatser är. Detta gäller för både skolan som helhet och den enskilda eleven.

Rektor ska se till att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, skolplanen och arbetsplanen (Lpf 2.6, 1 kap 13 § GyF). Kommunen ska kontinuerligt följa upp och utvärdera skolplanen (2 kap 8 § SL). Skolans lärare ska utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna, utifrån de nationella målen (Lpf 2.3).

För att ta ansvar för verksamhetens resultat krävs inte bara en beskrivning av vilka resultat som nåtts och en bedömning av hur de förhåller sig till de nationella målen. För att kunna förbättra verksamheten måste också orsakerna bakom resultaten bedömas, framför allt kvaliteten i undervisningen. Detta är en uppgift för rektor, som är ansvarig för skolans resultat och utveckling och ska hålla sig förtrogen med det dagliga arbetet i skolan (2 kap 1 § SL). För ökad måluppfyllelse är det viktigt att rikta fokus mot framför allt orsaker i verksamheten – inte individen som verksamheten i stället ska anpassas efter. Forskning visar att det omvända ofta dominerar.

I en skriftlig kvalitetsredovisning ska skolan – och kommunen – varje år ge en samlad bedömning av i vilken utsträckning de nationella målen för utbildningen har förverkligats och en redogörelse för vilka åtgärder man avser vidta för ökad måluppfyllelse. Den centrala frågan om hur skolan lyckats med utmaningen att alla elever ska fullfölja sin utbildning bör behandlas i kvalitetsredovisningen. Redovisningen ska utarbetas under medverkan av lärare, övrig personal och elever, och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet (Förordning om kvalitetsredovisning inom skolväsendet).

Skolinspektionens bedömning

Varken kommunen eller skolan har för det senaste året redovisat skolans resultat i förhållande till de nationella målen i en kvalitetsredovisning och gör för närvarande inte någon systematisk uppföljning av resultaten på skolnivå. I följd av detta har skolan inte heller angett relevanta åtgärder för högre måluppfyllelse. Kommunen avser att från och med läsåret 2009/2010 införa ett system för kontroll av måluppfyllelse, där uppföljning och analys av skolans resultat kommer att ske utifrån nyckeltal och indikatorer. Kvalitetsredovisningarna kommer att innehålla information om hur skolan lyckats med uppgiften att få alla elever att fullborda sin utbildning samt åtgärder för högre måluppfyllelse.

Rektorn gör inga bedömningar av undervisningens betydelse för resultaten eller i vilken mån undervisningen anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Rektorn menar att det inom ramen för den pågående organisationsförändringen inte funnits utrymme för kvalitetsbedömningar av undervisningen genom till exempel lektionsbesök eller elevintervjuer.

Skolinspektionen bedömer att skolan behöver göra mera för att få kontroll över orsakerna till de resultat som nås, i syfte att fler elever fullföljer sin utbildning.

3. Utbud av passande utbildningar

Alla ungdomar ska – oberoende av kön, geografisk hemvist, sociala och ekonomiska förhållanden – ha lika tillgång till gymnasieutbildning (1 kap 2 § SL). Ungdomar ska så långt möjligt erbjudas plats på den utbildning de själva önskar. Kommunen ska erbjuda ett allsidigt urval av nationella program och antalet platser ska anpassas till elevernas önskemål (5 kap 5 § SL). Eleverna har också rätt att fullfölja utbildningen på det program och den inriktning som de tagits in och påbörjat studierna på, också efter flytt till annan ort (5 kap 16–17 §§ SL). Forskning visar att studieavbrott är vanligare bland elever som inte kommit in på den utbildning de helst vill gå.

Rektor ska ansvara för att utbildningen organiseras så att den så långt möjligt anpassas efter elevernas önskemål och val av kurser och så att återvändsgränder i studiegången undviks (Lpf 2.6).

Om en elev har uppenbara svårigheter att följa undervisningen på sitt studieprogram ska rektor vidta de åtgärder som behövs för att eleven ska kunna fortsätta studierna i gymnasieskolan. Det ska då övervägas om eleven ska gå om en eller flera kurser, byta till ett reducerat program eller ett annat nationellt program eller ett individuellt program (6 kap 14–15 §§ GyF). Skolan måste ha beredskap att flexibelt anpassa utbildningen så att elever som varit borta från undervisningen på grund av sjukdom eller kommer flyttande från annan ort kan ta igen missade moment (Lpf 1.2.14). Forskning visar att elever som kommit efter av sådana skäl löper större risk att avbryta studierna.

För att underlätta för eleverna att nå framgång i utbildningen och göra övergången mellan skolformerna mindre dramatisk bör barn- och ungdomsutbildningen ses som en helhet. Forskning visar ett starkt samband mellan låga studieresultat i grundskolan och ofullständig gymnasieutbildning. Forskning visar också att den så kallade gymnasiechocken,

Beslut

2009-06-16
Dnr 2008:350
6 (14)

dvs en kraftig förändring av krav och arbetsformer vid övergång från grundskolan, är en förklaring till elevers studieavbrott.

Kommunen är skyldig att erbjuda gymnasieutbildning i form av specialutformade eller individuella program för ungdomar i kommunen – till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år – som inte har tagits in på något nationellt program i gymnasieskolan eller en likvärdig utbildning. Detsamma gäller dem som har tagits emot på en sådan utbildning men som har avbrutit den (5 kap 13 § SL).

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Alvesta kommuns utbud av passande utbildningar, bland annat i förhållande till kommunens storlek, är tillfyllest. Alvesta gymnasium erbjuder sex nationella program samt individuella program och samverkar med grannkommuner för att tillgodose elevers val av program. Samtliga elever har kommit in på sina förstahandsval de senaste åren. Kommunen är generös med att erbjuda elev byte till annat program om det visar sig att programmet inte är rätt.

Individuella program erbjuds för elever som inte kommit in på ett nationellt program eller avbrutit ett sådant. Eleverna inom individuella program kan kombinera studier med praktik eller välja att på heltid ägna sig åt teoretiska studier. Det finns även elever som har praktik på heltid.

4. Goda vuxenkontakter och studie- och yrkesvägledning

Det är viktigt att eleverna har tillgång till goda vuxenkontakter på skolan med lärare och annan personal som engagerar sig i elevens utbildning, har höga förväntningar, har tilltro till elevens förmåga, är lyhörd för elevens behov, ser helheten i elevens situation och tar ansvar för att åtgärder vid behov vidtas. Forskning visar att studieavbrott är vanligare bland elever som saknar detta.

Skolans insatser för att främja elevens möjligheter att fullfölja utbildningen bör vara förebyggande och komma till stånd tidigt. Forskning visar att bristande förebyggande insatser och problem som åtgärdas för sent eller skjuts på framtiden är orsaker till studieavbrott.

Lärarna ska fortlöpande ge varje elev information om elevens utvecklingsbehov och framgångar i studierna och dessutom samverka med hemmen och informera om elevernas skolsituation och kunskapsutveckling (Lpf 2.5). Minst en gång per termin ska eleven ges en samlad information om sin kunskapssituation i form av utvecklingssamtal med den individuella studieplanen som grund (7 kap 19 § GyF).

Lärare bör ges tillfälle att skaffa särskild social och kulturell kunskap för att förstå och bemöta eleverna. Forskning visar att sådan kompetens är betydelsefull och att den inte alltid finns i den utsträckning som krävs.

Skolans lärare, liksom annan personal, ska samverka med varandra i arbetet med att nå utbildningsmålen och därmed förebygga studieavbrott (Lpf 2.1). Skolan bör arbeta med att påverka de värderingar som finns på skolan för att de inte ska motverka möjligheterna för elever att fullfölja utbildningen. Forskning visar att orsaker till studieavbrott finns i så

kallad marginalisering av elever. Exempel är att individuella och vissa nationella program värderas lägre än andra och att elever i behov av särskilt stöd betraktas som avvikande. Forskning visar också att elever som inte inser värdet av utbildning utan anser arbete som mer givande i högre grad avbryter studierna. Eftersom elevens situation även påverkas av faktorer utanför utbildningen måste skolan vid behov samverka också externt, exempelvis med socialtjänsten kring elever med social problematik.

Rektor har ansvar för att studie- och yrkesorientering organiseras så att eleverna får vägledning för att göra hållbara val inom skolan och av fortsatt utbildning och yrke. Skolan ska motverka sådana begränsningar i valen som grundar sig på kön och på social eller kulturell bakgrund. Eleverna ska få en väl utformad introduktion till gymnasiestudierna och i varje ämne eller kurs och få stöd att formulera mål för sina studier. Varje elev ska i dialog med skolan göra upp en individuell studieplan och revidera den vid olika tillfällen under utbildningen. Skolan ska arbeta för att varje elev utvecklar sin självkännet och sin förmåga till individuell studieplanering samt att varje elev medvetet kan ta ställning till fortsatt studie- och yrkesinriktning på grundval av samlade erfarenheter, kunskaper och aktuell information. Studie- och yrkesvägledare ska ha utbildning för sin verksamhet (Lpf 2.4 och 2.6, 2 kap 6 § SL).

Studie- och yrkesorienteringen ska bedrivas så att avbrott motverkas och så att inte andra vuxna i skolan avhänder sig sitt ansvar för att eleven får möjlighet att fullfölja sin utbildning. Forskning visar att studie- och yrkesvägledare ibland främjar avbrott framför andra lösningar på elevens problem samt att hälften av de elever som avbröt studierna ångrar att de gjorde det. Forskning visar också att vissa lärare avhänder sig ansvaret för att hantera en elevs studieproblem genom att överlämna det till studie- och yrkesvägledaren samt att många elever inte haft någon kontakt med lärare om sina studieproblem innan de avbröt.

Skolinspektionens bedömning

De allra flesta vuxna i Alvesta gymnasium är engagerade och måna om att eleverna trivs och får en gedigen utbildning. Särskilt betydelsefulla i det kontinuerliga vuxenstödet för eleverna är mentorerna men även övriga lärare samt studie- och yrkesvägledare är viktiga för elevernas kontakter med vuxna. Mentorerna har mer eller mindre regelbundet mentorssamtal med alla sina elever. Samtliga mentorer har fått utbildning inom så kallad SET, social och emotionell träning, för att kunna möta sina elever så bra som möjligt. Kvaliteten på mentorssamtalen varierar emellertid och är avhängig av den enskilda mentors förmåga att se till och möta olika elevers behov. Alvesta gymnasium behöver utforma rutiner för att säkerställa att alla vuxna i skolan bedriver ett aktivt riktat arbete med att stärka elevernas motivation, självförtroende och förmåga att lära liksom ett aktivt värdegrundsarbete. Skolan bör även utvärdera insatserna för att kunna ompröva och vid behov finna nya vägar för att möta kraven enligt författningarna.

Vid intervjuer framgår det att det i personalen finns de som är av åsikten att eftersom gymnasieskolan är en frivillig skolform är det upp till eleven om han eller hon vill hoppa av, utifrån tanken att skolan har sina regler och metoder och att eleven ska foga sig i dessa. Skolinspektionen vill här betona att skolan och ytterst skolhuvudmannen har långtgående skyldigheter när det gäller att utforma och genomföra utbildningen så att varje elev har verklig möjlighet att nå målen. Att skolformen är frivillig innebär inte

Beslut

2009-06-16
Dnr 2008:350
8 (14)

att skolan kan göra avkall på det nationella uppdraget att ge alla elever, som kommit in i gymnasieskolan, förutsättningar att fullfölja sin utbildning. Som tidigare angetts har skolan inte gjort någon analys av verksamhetsorienterade orsaker till elevers studieavbrott men de orsaker som man på skolan sett handlar bland annat om skoltrötthet och bristande engagemang hos eleven. Anledning finns att undersöka vilken betydelse elevers delaktighet, motivation och självförtroende kan ha för till exempel skoltrötthet och engagemang.

Det saknas en uttalad gemensam såväl kunskaps- som elevsyn på skolan och det framgår vid intervjuer att det finns fördomar om olika program, som att några program skulle vara av lägre rang än andra. En del lärare tar upp dylika frågor inom ramen för undervisningen men det är inte alla som gör det. På skolnivå har en lovvärd insats gjorts i syfte bland annat att utjämna synen på de olika programmen och att låta elever från olika program mötas i gemensam undervisning. Denna insats, kallad bandsvenskan, innebär att elever från olika program sätts samman i grupper som har gemensam undervisning i A-kursen i svenska. Skolans utvärderingar av bandsvenskan har visat att den gett avsedda effekter.

Förebyggande arbete som förhindrar studieavbrott förekommer spontant hos flera lärare, till exempel genom att de är lyhörda för elever som verkar må dåligt eller på annat sätt inte riktigt hänger med i kursen och att lärarna ser till att dessa elever får ett direkt stöd, till exempel genom samtal. På frågan hur skolan arbetar förebyggande för att förhindra studieavbrott nämnde emellertid några lärare att tanken inte finns att elever ska avbryta studierna. Skolan behöver utveckla ett system för att säkerställa att elever som riskerar att inte klara utbildningen tidigt kan uppmärksammas så att rätt insatser kan sättas in för att stötta eleverna.

Skolans studie- och yrkesvägledare har en viktig roll när det gäller att förhindra att elever avbryter sin utbildning och hjälpa eleven att hitta lösningar inom ramen för utbildningen. Studie- och yrkesvägledarna i både grundskolorna och gymnasieskolan utgör ett gemensamt team som regelbundet träffas och ömsesidigt informerar om verksamheterna i respektive skolform. Detta bidrar till att eleverna i grundskolan får god information om de olika programmen i gymnasieskolan. Alla elever i årskurs nio besöker gymnasieskolan och följer en klass eller ett program under några dagar, vilket bland annat minimerar risken för felval. Att elevers kunskaper från grundskolorna varierar kraftigt utgör emellertid ett problem och kommunen kommer att bygga upp ett samarbete inom grundskolorna och mellan grundskolorna och gymnasieskolan för att säkerställa kunskapsnivåer och en likvärdig utbildning för eleverna. Detta i sin tur bidrar naturligtvis till att eleverna kan ges bättre förutsättningar att fullfölja sin utbildning i gymnasieskolan.

5. En god studiemiljö

Utbildningen bör vara utformad så att studiemiljön – elevernas arbetsmiljö – är trygg och ger lust att lära. Forskning visar att en negativ social skolsituation med bristande motiva-

tion, stress, mobbning och vantrivsel leder till skoltrötthet, som är en vanlig förklaring till studieavbrott.

Var och en som verkar inom skolan ska främja aktning för varje människas egenvärde och jämställdhet mellan könen (1 kap 2 § SL). Lärarna ska visa respekt för den enskilda eleven och i det vardagliga arbetet ha ett demokratiskt förhållningssätt (Lpf 2.2). Läraren ska stärka varje elevs självförtroende samt vilja och förmåga att lära. Läraren ska organisera arbetet så att eleven upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt (Lpf 2.1).

Ingen ska i skolan utsättas för någon form av kränkande behandling (Lpf 1.2). Var och en som verkar inom skolan ska aktivt motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbning och rasistiska beteenden (1 kap 2 § SL).

Eleverna ska ha inflytande över hur deras utbildning utformas, och lärarna ska utgå från att eleverna kan och vill ta personligt ansvar för sitt arbete i skolan (5 kap 2 § SL, Lpf 2.3). Forskning visar att elever som är delaktiga stärker motivationen, ansvarstagandet för studierna, självförtroendet och förmågan att lära. Lärarna ska planera undervisningen tillsammans med eleverna (Lpf 2.3). Skolans lärare ska se till att alla elever, oavsett kön och social och kulturell bakgrund, får ett verkligt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen samt uppmuntrar sådana elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det (Lpf 2.3). Rektor ska verka för att skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas (Lpf 2.6).

Elevernas skolarbete ska vara förlagt till måndag–fredag och så jämnt fördelat över dessa dagar som möjligt (3 kap 5 § GyF).

Skolinspektionens bedömning

Alvesta gymnasium kännetecknas som helhet av en god och trygg studiemiljö. Skolan har gjort insatser för att öka tryggheten och närheten mellan eleverna och lärarna, vilket enligt skolans utvärderingar ökat elevers lust att lära. Förhållningssättet mellan vuxna och elever är respektfullt.

Eleverna har möjlighet till inflytande genom klassråd och andra råd som finns på skolan och när det gäller undervisningen kan eleverna i varierad grad, utifrån vilken lärare de har eller vilket program de går på, ha inflytande över arbetsformer och redovisningstillfällen. Inom barn- och fritidsprogrammet har eleverna goda möjligheter till inflytande över såväl arbetsformer som undervisningens innehåll medan inflytandet på övriga program mera sällan handlar om inflytande över undervisningens innehåll.

Lärare uppger vid intervjuer att många elever inte vill ha något inflytande utan vill att läraren bestämmer. Det är väsentligt att läraren inte nöjer sig med detta utan arbetar för att motivera alla elever att vara delaktiga och vilja ha inflytande så att läroplanens mål avseende elevinflytande uppfylls. Inte minst ska läraren uppmuntra elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det.

6. Anpassning till individen inom ordinarie undervisning

Skolan ska låta varje enskild elev finna sin unika egenart (Lpf 1.1). Alla elever ska få stimulans att växa med uppgifterna och möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar (Lpf 1.2.13). Lärarna ska utgå från den enskilda elevens behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt organisera arbetet så att eleven utvecklas enligt sina egna förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga (Lpf 2.1).

Rektor skall verka för att undervisningens uppläggning, innehåll och arbetsformer anpassas efter elevernas skiftande behov och förutsättningar (Lpf 2.6). Forskning visar att individanpassningen av undervisningen är mindre i gymnasieskolan än i grundskolan. Att undervisningen anpassas till individen är inte detsamma som individuellt – enskilt – arbete. Forskning visar att strävan efter individuell anpassning ibland leder till enskilt arbete, som inte behöver vara en ändamålsenlig arbetsform för att nå mål i läroplan och kursplaner.

Mängden tid för elevernas lärande i olika kurser bör anpassas till deras individuella förutsättningar, behov och mål, i stället för en schablonmässig fördelning av undervisningstiden utifrån kursernas gymnasiepoäng och i lika mängd för alla elever. Det bör också finnas en verklig möjlighet för eleverna att genomföra utbildningen i olika takt (5 kap 4c–4d §§). Skolan ska sträva efter flexibla lösningar för organisation och arbetsformer, och tidsutläggningen för elevernas lärande bör vara möjlig att förändra efter hand som elevernas behov och studieresultat utvecklas (Lpf 1.2.14).

Läroplanens kvalitetskrav syftar bland annat till att undervisningen ska utformas så att eleverna upplever den som meningsfull och attraktiv. Forskning visar att elevers ibland negativa erfarenheter av undervisningen ökar risken för att de avbryter studierna. Det kan t ex handla om för teoretiskt inriktad undervisning och för hög studietakt som bidrar till studietrötthet). Undervisningen ska präglas av variation och lärarna ska låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer (Lpf 2.1 och 2.3). Skolan ska låta kunskap komma till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisningen får inte ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen (Lpf 1.2).

Eleverna ska ges möjlighet att få överblick och sammanhang över kursgränserna samt att reflektera över sina erfarenheter och tillämpa sina kunskaper (Lpf 1.2.11). Skolan ska ta till vara de kunskaper och erfarenheter som eleverna har från annat håll än skolan. (Lpf 1.2.12). Lärarna ska i undervisningen utnyttja kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång (Lpf 2.1). Undervisningen i kärnämnen bör anpassas till programmets karaktär, så kallad infärgning. Forskning visar att betyget Icke godkänt är särskilt vanligt i kärnämnen på yrkesförberedande program och att de låga resultaten bland annat beror på arbetssätt och undervisningens inriktning. Eleverna ska i skolan få utveckla sin förmåga att ta initiativ och ansvar och att arbeta och lösa problem både självständigt och tillsammans med andra. (Lpf 1.2.3). Den värld eleven möter i skolan och det arbete eleven deltar i är utformat så att det förbereder för livet efter skolan (Lpf 1.2). Eleverna tränas i att tänka kritiskt, granska fakta och förhållanden och inse konsekvenserna av olika alternativ samt i att närma sig ett allt mer vetenskapligt sätt att tänka och arbeta (Lpf 1.2.2).

Skolinspektionens bedömning

Alvesta gymnasium försöker i några avseenden anpassa utbildningen till varje elevs behov och förutsättningar. Rektorn ger organisatoriska förutsättningar för att undervisningen ska kunna anpassas till elevernas behov och förutsättningar, bland annat genom val av schemapositioner och undervisningstidens omfattning. Undervisningstiden i kurserna liksom gruppstorleken anpassas efter olika elevgruppers behov. Anpassningen görs dels på förhand utifrån skolans tidigare erfarenheter av vilka behov som brukar finnas bland elever inom de respektive programmen, dels i efterhand utifrån behov som upptäcks under terminens gång.

Någon egentlig individanpassning av undervisningen förekommer emellertid knappast inom klassens ram, utan anpassningen riktar sig till olika grupper i klassen. Den variation som undervisningen erbjuder består huvudsakligen i olika arbets- och redovisningsformer och fördjupningsuppgifter.

Skolinspektionen bedömer att skolan behöver säkerställa att undervisningen individanpassas.

7. Särskilt stöd efter varje elevs behov

Elever med svårigheter ska ges särskilt stöd av skolans lärare (Lpf 2.1). Rektor ska agera för att undervisningen utformas så att elever som behöver särskilt stöd och hjälp får det (Lpf 2.6). En elev ska ges stödundervisning om det kan befaras att han eller hon inte kommer att nå kunskapsmålen i kursplanerna, har uppdrag som elevföreträdare och behöver ta igen förlorad undervisningstid till följd av uppdraget eller av andra skäl behöver särskilt stöd (8 kap 1 § GyF). En elev som behöver det ska få studiehandledning på sitt modersmål (8 kap 5–6 §§ GyF).

Rektor ska se till att ett åtgärdsprogram utarbetas för varje elev för vilken det framkommit behov av särskilt stöd (8 kap 1a § GyF). I åtgärdsprogrammet ska det framgå hur skolan avser arbeta för att tillgodose elevens behov och hur åtgärderna kommer att följas upp och utvärderas. Stödbehov – och risk för att eleven inte kommer att fullfölja sin utbildning – bör upptäckas så tidigt som möjligt och skolan måste ha rutiner för att identifiera elever i behov av särskilt stöd.

Hög frånvaro är ofta ett tecken på svårigheter i studierna, och skolan måste systematiskt följa upp elevernas frånvaro och utreda orsakerna till den. Om en elev utan giltig anledning uteblir från skolarbetet ska rektor, om eleven är under 18 år, se till att en kontakt upprättas mellan skolan och elevens vårdnadshavare (6 kap 20a § GyF). Forskning visar att studieavbrott ofta föregås av hög frånvaro.

Särskilt stöd ska ges i alla kurser där eleven riskerar att inte nå målen. Stödet ska vara inriktat mot elevens behov och problem, ha tillräcklig omfattning för att nå målen och sättas in i god tid. Forskning visar att stödet är mer bristfälligt i gymnasieskolan än i grundskolan. Forskning visar också att elever som avbrutit sin utbildning efterfrågar särskilt stöd som bättre hade svarat mot just deras behov och svårigheter samt att stödet till dem kommit för sent, haft för liten omfattning eller till och med saknats, framför allt i karaktärsämnen och i kärnämnen utöver matematik, engelska och svenska; endast 15 procent av dem som avbrutit studierna hade tagit del av särskilt stöd. Stödinsatserna måste vara

Beslut

2009-06-16
Dnr 2008:350
12 (14)

ändamålsenliga och nå effekt. Det är nödvändigt att kontinuerligt utvärdera de insatser som görs, utifrån målen som de är inriktade på och de resultat som nås.

I första hand ska särskilt stöd ges inom eller i nära anslutning till den ordinarie undervisningen och inom ramen för ett nationellt eller specialutformat program, om eleven tagits in på ett sådant. Stödet ska så långt möjligt vara proaktivt och inte primärt ordnat som korrigering efter att undervisningen i en kurs slutat och eleven fått betyget Icke godkänt. Särskilt stöd ska inte utformas så att kursens innehåll reduceras eller svårighetsgraden sänks. Forskning visar att detta i bland förekommer till och med för en hel klass, framför allt i kärnämnen på yrkesförberedande program. Reducerat program eller övergång till ett individuellt program får inte vara en ersättning för särskilt stöd. Forskning visar att de individuella programmen i bland används på det sättet.

Skolinspektionens bedömning

Att stödinsatserna i Alvesta gymnasium inte är tillräckliga kan konstateras utifrån den statistik som visar att alla elever inte fullföljer sin utbildning. Allvarligt är också att alla elever som behöver särskilda stödinsatser inte får det, enligt rektorn bland annat på grund av att skolan tilldelas en stödresurs utan att koppling till de rådande behoven har gjorts. Rektorn gör inte alltid en utredning när det framkommer att en elev behöver särskilda stödinsatser. Det finns emellertid goda rutiner för att följa upp elevernas frånvaro.

Särskilt stöd erbjuds främst i svenska, matematik och engelska men endast i mycket begränsad omfattning i karaktärsämnena, då oftast i form av studieteknik. Hanteringen av stödbehov är inte särskilt inriktad på att fånga upp elever som är på väg ut ur skolsystemet. Det saknas en systematisk uppföljning av vilken effekt insatta stödåtgärder ger, vilket i sin tur innebär att skolan inte kan säkerställa att önskade mål uppnås.

Stödinsatserna är huvudsakligen exkluderande, dvs. att de erbjuds i form av stödugor där stödundervisning ges. Rektorn bedömer att det inte är rimligt resursmässigt att erbjuda stöd inom ramen för undervisningen. På de yrkesförberedande programmen är lärarresursen i Matematik A förstärkt vilket används dels till mindre undervisningsgrupper och dels till att tilldela undervisningstid utifrån elevernas behov. Elever med dyslexi har tillgång till ett så kallat VIP-rum, där det finns utrustning och hjälpmedel som de kan vara betjänta av. Eleverna inom individuella program erbjuds inte tillgång till VIP-rummet.

De åtgärder som anges i elevens åtgärdsprogram är överlag inte tydligt inriktade på att nå uttryckliga mål och ansvaret för att uppfylla de åtgärder som anges ligger huvudsakligen på eleven. Åtgärderna handlar mycket om planering av när eleven kan göra omprov eller att eleven ska ändra sin inställning till utbildningen, engagera sig mera eller öka tempot. Det framgår inte av åtgärdsprogrammen hur skolan ska arbeta för att stödja eleven i hur han eller hon ska göra för att exempelvis bli mer engagerad eller ändra sin inställning till utbildning.

Samlad bedömning av förmågan att få alla elever att fullfölja utbildningen

Alvesta gymnasiums förmåga att få alla elever att fullfölja utbildningen är inte tillräcklig. Skolverkets statistik visar att 67 procent (75 procent i riket) av de elever som påbörjade sina studier i Alvesta gymnasium 2004 har slutfört dem med ett slutbetyg inom fyra år. Andelen med behörighet för högskolestudier uppgick till 60 procent (67 procent i riket). Andelen elever med lägst betyget godkänt i alla kurser var 42 procent i Alvesta gymnasium och 48 procent i riket i genomsnitt.

Skolinspektionens samlade bedömning av skolans förmåga att få alla elever att fullfölja utbildningen är att skolan kan göra betydligt mer i detta avseende. Målet, att skolan ser till att alla elever fullföljer sin utbildning, är ännu inte nått i Alvesta gymnasium. Allt för få insatser sker med detta mål i fokus. Skolans uppdrag att få alla elever att fullfölja utbildningen behöver tydliggöras så att det är fast förankrat hos personalen och så att fler förebyggande insatser på ett systematiskt sätt kan vidtas så att färre elever hoppar av sin utbildning.

Varken skolan eller huvudmannen har en systematisk kontroll över vilka verksamhetsprocesser som leder till de resultat som skolan når. Att följa upp resultat och analysera orsakerna till vilka resultat eleverna når är en viktig utgångspunkt för att utveckla och anpassa undervisning, stödinsatser och andra förutsättningar för lärandet. Skolinspektionen vill här understryka att skolans fokus måste ligga på den egna verksamhetens insatser och inte på enskilda elevers eventuella tillkortakommanden, så som det kan komma till uttryck till exempel i åtgärdsprogram.

Huvudmannens redovisning

Skolhuvudmannen ska senast den 7 oktober 2009 till Skolinspektionen inkomma med en redogörelse dels för vilka initiativ som tagits för att förbättra kvaliteten i de avseenden som uppmärksammats genom kvalitetsgranskningen, dels för hur insatserna avses leda fram till uttryckliga kvalitetsförbättringar.

Huvudmannen ska vidare snarast åtgärda följande brister i verksamheten, som innebär att författningarnas krav inte uppfylls, och samtidigt med den ovan nämnda redogörelsen redovisa hur bristerna avhjälpes:

- Skolplan saknas i kommunen.
- Skolan saknar lokal arbetsplan.
- Åtgärdsprogram upprättas inte för samtliga elever för vilka konstaterats behov av särskilt stöd.
- Rektorn gör inte alltid en utredning när det framkommer att en elev behöver särskilt stöd.

Huvudmannens redogörelse sänds per e-post till den inspektör som undertecknat beslutet nedan till höger, under adress ingela.jonasson@skolinspektionen.se

Beslut

2009-06-16
Dnr 2008:350
14 (14)

Vid ett senare tillfälle avser Skolinspektionen att följa upp effekterna av de insatser som huvudmannen och skolan vidtagit med anledning av den genomförda kvalitetsgranskningen samt hur huvudmannen och skolan säkerställt uppnådda resultat.

På Skolinspektionens vägnar

Anna Westerholm
Avdelningschef

Ingela Jonasson
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har också undervisningsråden Monika Ivarsson och Per Andersson deltagit.